ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№5(5)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 556 sahifa, 22-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar ... 10
Esonturdiyev Mamatqobil Nurmamatovich

Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi ... 13
Bahromova Muhayyo Imomqul qizi

Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari ... 18
Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li

Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli ... 22
Azimov I. T., Daminova F. A.

PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari ... 25
Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash ... 28
Abdunazarov Bobir Normurodovich

Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish ... 32
Jumayeva Ra'no To'ychi qizi

Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri ... 36
Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna

Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati ... 40
Sultanova Sahobar Ravshanbekovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni ... 43
G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi

Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish ... 47
Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi

Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish ... 51
Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna

Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish ... 55
Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi

Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish ... 58
Otakishiyeva Gulshanoy Abdulaziz qizi

Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari ... 61
G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi

Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты ... 64
Имамова Хурият Эргаш кизи

Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish ... 69
Ergashov Qaxramonjon Asqarovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari ... 76
G'iyosova Dilovar Orif qizi

Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi ... 80
Qodirov Bobirjon Botirjonovich

Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari ... 85
Manzura Qosmuratova

Jahonda art-biznes klasterlarining ahamiyati va rivojlanish tuzilmasi 89
A. S. Umarov

Автоматизация решения сложных математических задач графическим методом для углублённого изучения математики в школе 92
Эргашев Серожиддин Султонмуродович, Маматов Исломбек Ильесович

Pedagogika darslarida raqamli va onlayn didaktik o'yinlardan foydalanish 97
Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna

Sun'iy intellekt va tanqidiy fikrlashning kognitiv-konseptual komponenti va uni rivojlantirish metodikasi 102
Sobirova Munavvarxon Qaxramonjon qizi

Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari 106
Ermatov Sherzodbek Latipjonovich, Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich

Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv 111
To'ychiyeva Mahfuza Umarkulovna, Islomova Shalola Ismoil qizi

Comparative Study of Passive Constructions in English and Their Translation Into Uzbek 117
Elmirzayeva Maftuna Dusmurod qizi, Mustafoyeva Nigina Shuhrat qizi

Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning dolzarb muammolari 122
Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi

Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik modeli va metodik asoslari 126
Haytbayeva S. R.

Imkoniyati cheklangan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash orqali intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari 131
Kadirova Nigora Saxibjanovna

Bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini dual ta'lim asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari 134
Samiyeva Zuleyxa Uktamovna

Insonlar orasidagi munosabatlarda noverbal muloqotning kompanentlarining ko'rinishlari 139
Soliyev Farxodjon Sodikovich, Karimov Jahongirjon Murodjon o'g'li

Virtual texnologiyalar vositasida texnika fanlarini o'qitish mazmunini innovatsion rivojlantirish 145
Yuldasheva Dilorom Husniddin qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida suzish mashg'ulotlarini tashkil etish texnologiyasi 150
Toshpulatova Aziza Toyirovna

Harbiy xizmatchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari 155
Tursunov Shaxzod Ramazonovich, Mansurov Sardorbek Sirojiddin o'g'li

O'qituvchilar ruhiy salomatligini saqlashning amaliy strategiyalari 159
Begmatov Raximkul Olimovich

Ona tili darslarida analitik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari 164
Narziyeva Mastura Sunnatovna

Maktabgacha ta'limda Project-Based learning texnologiyasi asosida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari 168
Kubayeva Mavluda, Po'latova Gullola Ravshan qizi

Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari 173
Qo'chqorov Nodir Bozorovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini baholash jarayonida foydalaniladigan texnologiyalar va vositalar 178
A'zamqulova Zilola Sunnat qizi

Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning didaktik asoslari 183
Isaboyeva Dilyora Zokirjon qizi

Kimyo fanining tarixiy rivojlanishida metodologik yondashuvlar 187
Begamov Shaxzod To'lqin o'g'li

Sport bilan shug'ullanishda qo'l va oyoq motorikalarini rivojlantirish mezonlari 190
Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'zbek va ingliz tillarida zamon kategoriyasining qiyosiy tahlili 194
Xudoyberdiyeva Dilfuza Alisher qizi

Hayot faoliyati xavfsizligi fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligi va rejalashtirish faoliyati 198
Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich

Dizartriyali bolalarda motorikani rivojlantirish – nutqni rivojlantirishning asosiy omili 202
Mamatova Muzayyana Batirovna

Expression of Lexical Economy in English and Uzbek Through Stylistic Means 205
Omonov Baxtiyor Uktamovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatni shakllantirish 208
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Xamzayeva Sunbula Jasurovna

Xushmuomalalik strategiyalarining ijtimoiy vazifalari 212
Alieva Navruza Xabibullayevna, Azizova Sanobarxon Valijon qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxslilik sifatlarining kasbiy rivojlanishdagi psixologik ahamiyati 216
Dusmetova Maksuda Matnazarovna

Maktabgacha ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning illustrativ yondashuv asosida kreativ va variativ faoliyat olib borish usullari va yo'llari 221
Egamberdiyeva Madina Sharif qizi

Pragmatic Functions in Neurolinguistic Communication 224
Fayziyeva Parvina

Sahro gavhari: ruslar istilosigacha bo'lgan davrda Xiva me'morchiligi tarixi 227
Islomjon Xoljigitovich Mirzakulov

Moslashuvning psixologik mexanizmlari: ta'lim muhiti sharoitida shaxsning adaptatsiyasi 235
Jaynarova Sayyora Isoqul qizi, Nuraliyeva Nasiba

Onalik psixologiyasi va o'rganishning nazariy jihatlari 238
Kasimova Xulkar Atabayevna

Spheres of Language Use 243
Kumakbayeva Gulbanu Kuntuarovna

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirishda nostandart topshiriqlar metodikasi 246
Muxammadiyeva Dinora Tursunpulatovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va didaktik tamoyillari 251
N. Jurayev

Dunyo bolalari huquqlarini himoya qilish: global muammolar, tizimli kamchiliklar va tanqidiy tahlil 255
Nargiza Ergasheva

Talabalarning dasturlashga oid agoritmik fikrlashini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatga tayyorlash usuli 259
Orziqulova Barchinoy Ixtiyor qizi

Talabalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining tuzilmasi va psixologik komponentlari (motivatsion, kognitiv, irodaviy, emotsional-regulyativ komponentlar) 264
Otabekova Nargiza Avazbek qizi

O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarda til va madaniyat uyg'unligi 269
Rasulova Munojat Akmaljonovna

Limitlar nazariyasini kompyuter imitatsion modellar vositasida o'qitish metodikasi 273
Safarov Abbos Abdurasul o'g'li

Ijtimoiy hamkorlik – barkamol avlodni tarbiyalash poydevori 278
Sharipova Gulruxsor Nurkabilovna

Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati 282
Sultanova Sahobar Ravshanbekovna

Badiiy gimnastika mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish 285
Tuxtayeva Azizabonu Abdurasulovna

Matematika fanini o'zlashtirishda boshlang'ich sinf o'quvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish ... 289
Xayrullayev Ismatulla Nurullayevich

Pedagogik qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish ... 293
Xoliqova Inobatxon Bo'ri qizi

Umumta'lim maktabida elektron axborot-ta'lim resurslari ... 296
Xolmurodov Shuxrat Okboyevich, Norqobilov Hakimbek Nuriddin o'g'li

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning kreativligini shakllantirishda innovatsion muhit ... 300
Xonnazarova Gulasal Yusuf qizi

Ta'lim tizimida sinf rahbari faoliyatining joriy etilishining tarixiy asoslari va zamonaviy ko'rinishlari ... 303
Xusenova Sadoqat Botirovna

Искусственный интеллект в методике преподавания русского языка: адаптивная обратная связь и развитие коммуникативной компетенции ... 308
Джалилова Феруза Намазовна

Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты ... 312
Имамова Хурият Эргаш кизи

Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе ... 317
Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович

Психологические факторы успешности профессионального обучения студентов ... 319
Рахимходжаева В. С.

Специфика восприятия окружающего мира в лирике Афанасия Фета ... 325
Татьяна Викторовна Половинкина

Анализ разработки женских коллекций с использованием стилистических и конструктивных особенностей ретро-моды ... 329
Абдурахманова Н., Рахматуллаева У. С.

Использование современных образовательных технологий в начальной школе как средство развития познавательной активности учащихся ... 333
Фазилова Гулчехра Ахмедовна

Nyuman (Newman) xatolar tahlili modelining geometrik isbotlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati ... 337
Davletov Davronbek Egamberganovich

"Informatika" fani mavzularini taksonomik yondashuv asosida o'qitish ... 343
Axrarov Baxtiyor Sagdullayevich

O'qituvchi faoliyatida pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash metodikasi ... 347
Xomidjonov Abrorjon Olimjon o'g'li

Rus-o'zbek tarjimashunosligining zamonaviy tendensiyalari ... 351
Kudratov Kamoljon Islomovich

Kompyuterga qaramlikning o'smirlarga ta'siri va uning psixologik oqibatlari ... 356
Kushakova Nargiza Islambayevna, Ergasheva Sarvinoz Shavqiddin qizi

Musiqaning neyropsixologik rivojlanish va ta'lim jarayonidagi ahamiyati ... 360
Xikmatova Shohida Xikmatovna

Innovatsion yondashuv asosida inklyuziv ta'lim o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirish ... 364
Alimardanova Sitora Ikrom qizi

Comparative and Conceptological Trends in Linguoculturology ... 367
Ablakulov Ilkhom

Boshlang'ich ta'limda kreativ ta'lim muhitini rivojlantirish asosida o'quvchilarning muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish ... 370
Abdullayeva Uljalg'as

Rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda sun'iy intellektdan foydalanish usullari ... 373
Aglamova Shahzoda Sobirovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

Bokschi qizlar texnik harakatlarining kinematik ko'rsatkichlar asosida takomillashtirish metodikasi 378
Axmedov Latifjon G'ayrat o'g'li

O'quv jarayonida formativ baholashning evolyutsion-xronologik tahlili 383
Davidova Dilnoza Tadjibayevna

Oliy ta'limda "Smart Education" texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi 388
Dilrabo Amriddinova, Abdulxalilova Surayyo Ahad qizi

Zamonaviy ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini baholash kompetensiyalarini rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlari 392
Majidova Hilola Eshquvat qizi

Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari 396
Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi

Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport marketologi faoliyatiga tayyorlashning zarurati 402
Samatov Javlonbek Abdukayumovich

O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida strategik boshqaruvni takomillashtirish 406
Saydullayeva Nargis

Integrating Literary Texts Into Early Foreign Language Education: A Mixed-Methods Investigation of Lexical, Cognitive, and Affective Outcomes in Primary Classrooms 410
Shukurova Zamira Shodiyevna

Fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning metodik modeli 416
Sobirov Avazbek Anvarovich

Maktabgacha yoshdagi bolalarning kichik motorikasini rivojlantirishda o'yinning ahamiyati va individual yondashuv 421
Norboyeva Laylo Sapar qizi

Психологические особенности проявления творческих способностей у подростков, воспитывающихся в бикарьерных семьях 425
Ишбобоева Гулбарчин Рустамовна

Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini vizual materiallar vositasida o'rgatishni takomillashtirish 433
Olimova Shahlo Bahodir qizi, Inomova Mahliyo Yusuf qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy kompetensiyani rivojlantirish metodikasining hozirgi holati va muammolari 439
Diyoraxon To'htanazarova Zokir qizi

Turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlariga yil fasllaridagi o'zgarishlarning ta'siri 443
Qodirova Xalimaxon Nurmuhammad qizi

Нововведения в шкале стоимости элементов и коэффициентах компонентов программы ISU на 2026 год 447
Федорова Светлана Вячеславовна

Ingliz tilidagi conjunctionlarning grammatik tasnifi va sintaktik vazifalari hamda ESP darslarida ularni o'rgatishning kommunikativ va kontekstual usullari 451
Mahammadiyeva Mashxura Maxmur qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lisoniy tahlil ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy metodikasi 456
Yo'ldashova Dilso'z Umar qizi

Voleybolchilarning sakrovchanlik ko'nikmalarini shakllantirishda harakatli o'yinlarning ahamiyati 461
Artikov Xayrulla Baxtiyarovich

Effectiveness of Personalized Studying via Artificial Intelligence in Teaching English as a Second Language to Non-Native Speakers 465
Irzakulova Raykhon

Texnologik ta'limda mustaqil ta'limni rivojlantirish yo'llari 469
Yaxshiboyev Temur-Malik Erkin o'g'li, Jonuzoqova Charos Ziyodulla qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda zamonaviy o'yin vositalarining aqliy va ruhiy rivojlanishga ta'siri 474
Abduxamidova Dilorom Abdumuminovna

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari tahlili 479
Mamatqulova Shohsanam Dilshodovna

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini mustaqil ta'limni tashkil qilishga o'rgatishning pedagogik asoslari 485
Xamdamov Usmon Ergashevich

Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil qilish masalasi 490
Adizova Nodira Baxtiyorovna, Ibotova Shahnoza Shuxrat qizi

Malaka oshirish tizimida sifat menejmenti: "sun'iy intellekt" va "boshqaruv mexanizmi" tushunchalarining ierarxik bog'liqligi 494
Allanazarova Maftuna Qobul qizi

"Uglevodorodlar" bo'limini o'qitishni axborot kommunikatsion texnologiyalar vositasida takomillashtirish metodikasi (umumiy o'rta ta'lim maktablari 10-sinflar o'quvchilari misolida) 498
Babajanova Nilufar Pirnafas qizi

Axborot texnologiyalari vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari 506
Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li

Bo'lajak o'qituvchilarni aralash ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga tayyorlashning pedagogik xususiyatlari va tarkibiy komponentlari 510
Kabirova Zarifa Muqaddamovna

Maktabgacha ta'limda qoraqalpoq ertaklari orqali bolalar tilini rivojlantirishning kognitiv asoslari 516
Matjanova Gulzada Annabayevna

Issiq sharoitiga marafonchilar va futbolchilarning fiziologik moslashuvi xususiyatlari 520
Nurbayev Baxtiyor Shirinovich

Xorijlik talabalarning tinglab tushunishdagi qiyinchiliklarini metakognitiv strategiyalar orqali bartaraf etish 524
Odiljonova Nilufarxon Avduvahob qizi

O'qituvchilarda kasbiy so'nish va psixologik stress holatlarini keltirib chiqaruvchi psixologik-pedagogik omillar 528
Usmonov Salaxdin Alikulovich, Ortiqova Malika Odiljon qizi, Xolbekova Dinora Faxriddin qizi

Umumta'lim maktablarida texnologik kompetensiyalarni rivojlantirishning amaldagi holati va metodik muammolari 533
Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich

Talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda raqamli texnologiyalar va ularning imkoniyatlari 538
Xujaniyozova G. S.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy onglilik darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari (oilaviy muhit misolida) 543
Yakubov Odiljon Tolibjon o'g'li

Raqamli texnologiyalar davrida o'zbek tilining qo'llanilish istiqbollari 549
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Обучение образованию и употреблению форм числа имён существительных в школьном курсе русского языка 553
Идиева Гульмира Изомовна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

NODAVLAT MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA PEDAGOG KADRLAR SALOHIYATINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI TAHLILI

Mamatqulova Shohsanam Dilshodovna
MTTDMQTMOI mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Tadqiqotimizda nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarish masalasi ta'lim menejmenti nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Tadqiqotda kadrlarni tanlash, kasbiy rivojlantirish, ichki monitoring, motivatsiya va raqamli boshqaruv mexanizmlari alohida yo'nalish sifatida ko'rib chiqilgan. Mavzuning dolzarbligi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari sonining ortishi, bolalar qamrovining kengayishi hamda pedagogik sifatga bo'lgan talabning kuchayishi bilan izohlanadi. Maqolada klassik boshqaruv yondashuvi va zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv o'zaro taqqoslanib, rivojlangan davlatlar tajribasi asosida samarali boshqaruv mexanizmlari ochib beriladi. Tahlil natijasida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini oshirish uchun uzluksiz kasbiy rivojlanish, mentorlik, natijaga yo'naltirilgan baholash va raqamli monitoringni uyg'un qo'llash zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: nodavlat maktabgacha ta'lim, pedagog kadrlar, ta'lim menejmenti, kasbiy salohiyat, kompetensiyaviy yondashuv, ichki monitoring, mentorlik, raqamli boshqaruv.

Abstract: The article examines the management of teaching staff capacity in non-state preschool education organisations from the perspective of educational management. It focuses on staff selection, professional development, internal monitoring, motivation and digital management as key elements of organisational quality. The relevance of the topic is linked to the rapid growth of non-state preschool institutions, wider enrolment of children and increasing public expectations regarding the quality of early childhood education. The paper compares the traditional approach to staff management with a modern competence-based model and discusses selected international practices that may be useful for the Uzbek context. The analysis shows that effective staff management in non-state preschool organisations should rely not only on formal qualifications, but also on continuous professional development, mentoring, evidence-based assessment and regular internal monitoring.

Key words: non-state preschool education, teaching staff, educational management, professional capacity, competence-based approach, internal monitoring, mentoring, digital management.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы управления потенциалом педагогических кадров в негосударственных дошкольных образовательных организациях с позиции образовательного менеджмента. Основное внимание уделяется подбору кадров, профессиональному развитию, внутреннему мониторингу, мотивации и цифровому управлению как ключевым элементам качества деятельности организации. Актуальность темы связана с ростом числа негосударственных дошкольных учреждений, расширением охвата детей и повышением требований к качеству педагогической деятельности. В статье проводится сравнительный анализ классического подхода к управлению педагогическими кадрами и современной компетентностной модели, а также раскрываются эффективные механизмы управления на основе опыта развитых стран. В результате анализа обосновывается необходимость комплексного применения непрерывного профессионального развития, наставничества, оценивания, ориентированного на результат, и цифрового мониторинга для повышения потенциала педагогических кадров в негосударственных дошкольных образовательных организациях.

Ключевые слова: негосударственное дошкольное образование, педагогические кадры, образовательный менеджмент, профессиональный потенциал, компетентностный подход, внутренний мониторинг, наставничество, цифровое управление.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tizimida nodavlat sektorning kengayishi mamlakatimizda so'nggi yillardagi eng sezilarli ijtimoiy-pedagogik o'zgarishlardan biriga aylandi. Bu jarayon, bir tomondan, bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish imkoniyatini oshirdi, ikkinchi tomondan esa nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarish masalasini alohida ilmiy-amaliy muammo sifatida kun tartibiga olib chiqdi. Chunki maktabgacha ta'lim sifati faqat bino, jihoz yoki moliyaviy mablag' bilan emas, avvalo, tarbiyachi-pedagogning kasbiy tayyorgarligi, metodik madaniyati, bolalar bilan ishlash kompetensiyasi va tashkilot ichidagi boshqaruv tizimi bilan belgilanadi.

Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yil yakuni bo'yicha O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan maktabgacha ta'lim tashkilotlari soni 38 058 tani tashkil etgan. Shundan oilaviy nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari 28 729 taga yetgan bo'lib, bu umumiy tarmoqning qariyb 75,5 foiziga tengdir [1]. Bu raqam nodavlat sektor endi yordamchi yoki chekka yo'nalish emas, balki maktabgacha ta'lim tizimining asosiy tashkiliy bo'g'inlaridan biriga aylanganini ko'rsatadi. Ayniqsa, Samarqand, Andijon, Qashqadaryo, Namangan va Farg'ona viloyatlarida maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ining kengayishi pedagog kadrlarga bo'lgan ehtiyojni ham keskin oshirmoqda.

Bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish ko'rsatkichlari ham shu muammoning dolzarbligini kuchaytiradi. 2020-yilda 3–6 yoshdagi bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasi 50,9 foiz bo'lgan bo'lsa, 2024-yil yakuniga kelib bu ko'rsatkich 72,4 foizga yetgan [1]. Tashqi tomondan qaralganda, bu ijobiy natija. Ammo ichki boshqaruv nuqtayi nazaridan qaralsa, qamrovning tez o'sishi pedagog kadrlarni tanlash, joylashtirish, malakasini oshirish, ish faoliyatini baholash va rag'batlantirish tizimiga qo'shimcha yuklama beradi. Masalan, 2024-yilda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanayotgan bolalar soni 2 350,0 ming nafarga yetib, 2023-yilga nisbatan 180,5 ming nafarga yoki 8,3 foizga oshgan. Shu davrda pedagog xodimlar soni 174,6 ming nafarni tashkil etib, 2023-yilga nisbatan 7,0 ming nafarga yoki 4,2 foizga ko'paygan [1]. Demak, bolalar sonining o'sish sur'ati pedagog xodimlar sonining o'sish sur'atidan deyarli ikki baravar yuqori. Bu holat nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik yuklama, sifat nazorati va metodik qo'llab-quvvatlash masalalarini yanada keskinlashtiradi.

Hududlar kesimidagi tafovutlar ham muammoning bir tekis emasligini ko'rsatadi. 2024-yilda 3–6 yoshdagi bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasi Buxoro viloyatida 81,6 foiz, Andijon viloyati va Qoraqalpog'iston Respublikasida 80,0 foiz bo'lgan. Ayni paytda Qashqadaryo viloyatida bu ko'rsatkich 59,3 foiz, Surxondaryo viloyatida 64,1 foiz, Toshkent viloyatida esa 67,8 foiz darajasida qolgan [1]. Bu tafovut faqat muassasa soni bilan izohlanmaydi. Chekka hududlarda malakali pedagoglarni jalb etish, ularni ushlab qolish, kasbiy o'sishini ta'minlash va nodavlat tashkilotlarda yagona sifat mezonlarini qo'llash ancha murakkab kechadi.

Mavzuning huquqiy asosi ham yetarlicha keng shakllangan. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining 16.12.2019 yildagi O'RQ–595-son[1] Qonunda maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi munosabatlarni tartibga solish, maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat va nodavlat shakllarda faoliyat yuritishi huquqiy jihatdan mustahkamlangan [2]. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi 23.09.2020 yildagi O'RQ–637-son[2] Qonun esa ta'lim sifatini ta'minlash, ta'lim tashkilotlari faoliyatini baholash va davlat nazorati mexanizmlarining umumiy asoslarini belgilaydi [3]. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrdagi 802-son[3] qarori bilan tasdiqlangan maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti esa ta'lim-tarbiya jarayonining mazmuni, bolaning rivojlanish sohalari va davlat talablari bilan bog'liq asosiy mezonlarni belgilab beradi [4].

So'nggi yillarda pedagog maqomi va kasbiy rivojlanishiga oid hujjatlar ham yangilandi. O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ–901-son[4] Qonun pedagogning huquqlari, majburiyatlari, kasbiy faoliyat kafolatlari, mehnatiga haq to'lash va rag'batlantirish masalalarini huquqiy asosga qo'ydi [5]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi PQ–231-son[5] qarorida maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog kadrlari uchun uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimini joriy etish, namunaviy dasturlar ishlab chiqish va kasbiy rivojlanishni tizimli yo'lga qo'yish vazifalari belgilangan [6].

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 20-dekabrdagi 867-son[6] qarorida esa "Metodik mahorat kuni", "Metodik mahorat soati" va "Virtual kasbiy rivojlantirish" kabi mexanizmlar orqali pedagoglarning malaka oshirish kurslari oralig'idagi kasbiy o'sishini ta'minlash nazarda tutilgan [7].

1 https://lex.uz/docs/-4646908
2 https://lex.uz/docs/-5013007
3 https://www.lex.uz/docs/-5179335
4 https://lex.uz/docs/-6786401
5 https://lex.uz/uz/docs/-6981085
6 https://www.lex.uz/uz/docs/-7271575

Shunga qaramay, amaliyotda bir nechta muammo saqlanib qolmoqda. Birinchidan, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tez ko'payishi pedagog kadrlarni tanlash va baholashda yagona standartlashtirilgan boshqaruv mexanizmlarini talab qilmoqda. Ikkinchidan, oilaviy nodavlat tashkilotlarda rahbar, tarbiyachi va metodik mas'uliyat ko'pincha cheklangan kadrlar zimmasiga tushadi. Uchinchidan, pedagoglarning kasbiy rivojlanishi faqat kursga yuborish bilan emas, balki tashkilot ichidagi mentorlik, dars kuzatuvi, refleksiya, metodik maslahat va natijaviy baholash orqali boshqarilishi kerak. To'rtinchidan, moliyaviy barqarorlik va pedagogik sifat o'rtasidagi bog'liqlik ko'p nodavlat tashkilotlarda hali tizimli tahlil qilinmaydi. Beshinchidan, pedagoglar haqidagi ma'lumotlarni litsenziyalash jarayonida taqdim etish talablari kuchaymoqda, ammo bu ma'lumotlar real kadrlar salohiyatini rivojlantirish strategiyasiga aylanishi zarur [8].

2025–2026-yillarda yangi 2 000 ta nodavlat, jumladan, xususiy, davlat-xususiy sheriklik asosidagi va oilaviy maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish rejalashtirilgani ushbu masalani yanada dolzarb qiladi [9]. Chunki yangi tashkilot ochishning o'zi sifat kafolati emas. Agar pedagog kadrlar salohiyati ilmiy asoslangan tarzda boshqarilmasa, qamrov oshadi, lekin ta'lim-tarbiya sifati, bolalarning maktabga tayyorgarligi va ota-onalar ishonchi bir xil darajada o'smaydi.

Shu bois "Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari tahlili" mavzusi bugungi maktabgacha ta'lim boshqaruvida nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Maqolaning asosiy maqsadi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishning zamonaviy yondashuvlarini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda kompetensiyaviy boshqaruv, uzluksiz kasbiy rivojlanish, ichki monitoring, raqamli kadrlar tahlili va motivatsion mexanizmlar asosida takomillashtirish yo'nalishlarini asoslashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mavzuga oid adabiyotlarda nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarish ta'lim sifati va tashkilot samaradorligini belgilovchi muhim omil sifatida talqin qilinadi. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi hamda "Ta'lim to'g'risida"gi qonunlarida pedagoglarning kasbiy faoliyati, ta'lim sifati va boshqaruvning huquqiy asoslari belgilangan. Xorijiy tadqiqotlarda esa kompetensiyaviy boshqaruv, uzluksiz kasbiy rivojlanish, mentorlik, ichki monitoring va raqamli boshqaruv samarali ta'lim menejmentining asosiy yo'nalishlari sifatida ko'rsatiladi.

OECD, UNESCO, Singapur, Finlandiya va Buyuk Britaniya tajribalarida pedagoglar malakasini muntazam rivojlantirish, sifat standartlarini joriy etish va pedagog-yuklama nisbatini tartibga solish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili ekanligi ta'kidlanadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini samarali boshqarish uchun kompetensiyaviy yondashuv, uzluksiz kasbiy rivojlanish va ichki monitoring tizimini uyg'un qo'llash zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, unda nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishga oid ilmiy yondashuvlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar va statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, huquqiy-me'yoriy tahlil, kontent-tahlil hamda umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tizimli yondashuv orqali pedagog kadrlar salohiyati tashkilotning boshqaruv, sifat nazorati va moliyaviy barqarorlik tizimi bilan bog'liq holda ko'rib chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishda rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, samarali menejment faqat xodimni ishga qabul qilish yoki malaka oshirishga yuborish bilan cheklanmaydi. U yerda pedagog kadrlar masalasi ta'lim sifati, bolalar xavfsizligi, ota-onalar ishonchi, davlat nazorati va moliyaviy barqarorlik bilan bog'langan yagona boshqaruv tizimi sifatida qaraladi.

Birinchi yondashuv – **qamrovni oshirish bilan birga sifatni boshqarish yondashuvi.** OECD davlatlarida 3–5 yoshdagi bolalarning maktabgacha ta'lim yoki boshlang'ich ta'limga jalb etilish darajasi o'rtacha 89 foizni tashkil etadi. Fransiya, Isroil va Buyuk Britaniyada esa bu ko'rsatkich 98 foizdan yuqori bo'lib, amalda universal qamrov darajasiga yaqinlashgan [15]. Bu natija shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda maktabgacha ta'lim faqat ijtimoiy xizmat emas, balki keyingi ta'lim bosqichlari uchun tayanch tizim sifatida boshqariladi. Biroq OECD ma'lumotlarida kam daromadli oilalar farzandlari 3 yoshgacha bo'lgan davrda maktabgacha ta'limga o'rtacha 18 foiz punkt kamroq jalb etilishi ham qayd etilgan [16]. Demak, faqat qamrovni oshirish yetarli emas; nodavlat sektor rivojlanganda ijtimoiy tenglik, to'lov imkoniyati va pedagogik sifat birgalikda boshqarilishi kerak.

Ikkinchi yondashuv – **pedagog-yuklama nisbatini qat'iy tartibga solish.** Finlandiya tajribasida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kattalar va bolalar nisbati qonuniy belgilangan: 3 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun 1 nafar xodimga 4 nafar bola, 3 yoshdan yuqori bolalar uchun esa 1 nafar xodimga 7 nafar bola to'g'ri keladi. Qonunchilikda bolalar bilan xodimlar o'rtasida barqaror munosabatni saqlash zarurligi alohida ta'kidlangan [17]. Bu yerda asosiy natija shundaki, pedagogning ish hajmi tasodifiy belgilanmaydi; bolalar yoshi, parvarish ehtiyoji va ta'limiy rivojlanish darajasiga qarab boshqariladi. Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun bu juda muhim xulosa beradi: guruhga qancha bola qabul qilish masalasi faqat moliyaviy daromad nuqtayi nazaridan emas, pedagogning real ishlash imkoniyati va bolaga ajratiladigan e'tibor miqdori orqali ham baholanishi kerak.

Uchinchi yondashuv – **kompetensiyaga asoslangan kasbiy rivojlanish.** Singapurda Early Childhood Development Agency tomonidan ishlab chiqilgan CPD Roadmap pedagoglarga shaxsiy kasbiy rivojlanish rejasini tuzish, lavozim bosqichlari bo'yicha zarur texnik ko'nikma va kompetensiyalarni aniqlash imkonini beradi [18]. 2023-yilda ushbu kasbiy rivojlanish yo'l xaritasi 7 ta rol doirasidan kengaytirilib, 15 ta rolni qamrab olgan [19]. Bundan tashqari, Singapurda maktabgacha ta'lim pedagoglariga yiliga kamida 20 soat uzluksiz kasbiy rivojlanish faoliyatida qatnashish tavsiya etiladi; bunda seminar, kurs, onlayn ta'lim va amaliy tadqiqot loyihalari CPD faoliyati sifatida tan olinadi [20]. Bu yondashuvning aniq natijasi shuki, pedagogning o'sishi umumiy "malaka oshirish" emas, balki lavozimi, tajribasi va real ehtiyojiga mos individual rivojlanish trayektoriyasiga aylanadi.

Yondashuv	Davlat/tizim	Natija
Qamrov va sifatni birga boshqarish	OECD davlatlari	3–5 yosh qamrovi OECD bo'yicha o'rtacha 89%, ayrim davlatlarda 98% dan yuqori
Pedagog-yuklama nisbatini tartibga solish	Finlandiya	3 yoshgacha 1:4, 3 yoshdan yuqori 1:7 nisbat
Kompetensiyaviy kasbiy rivojlanish	Singapur	CPD Roadmap 15 ta rolni qamrab oladi, yiliga kamida 20 soat CPD tavsiya etiladi
Malakali pedagoglar ulushini monitoring qilish	Yangi Zelandiya	2025-yilda pedagoglarning 72%i malakali
Yagona standart va nazorat	Buyuk Britaniya EYFS	Barcha provayderlar uchun o'qish, rivojlanish, xavfsizlik va malaka talablari mavjud
Raqamli monitoring	OECD yondashuvi	Sifat, ota-ona aloqasi, pedagog kompetensiyasi va monitoring ma'lumotlari bog'lanadi

To'rtinchi yondashuv – **malakali pedagoglar ulushini milliy indikator sifatida boshqarish.** Yangi Zelandiya tajribasida maktabgacha ta'lim tizimida pedagog kadrlar tarkibi doimiy statistik monitoring qilinadi. 2025-yilgi Annual ECE Census ma'lumotlariga ko'ra, litsenziyalangan maktabgacha ta'lim xizmatlarida jami 33 712 nafar pedagog xodim ishlagan. Shundan 24 167 nafari malakali pedagog bo'lib, malakali xodimlar ulushi 72 foizga yetgan; bu ko'rsatkich 2024-yilga nisbatan 1 foiz punktga oshgan [21]. Bu natija ta'lim menejmenti uchun juda muhim: sifatni baholashda faqat tashkilotlar soni yoki bolalar qamrovi emas, balki "malakali pedagoglar ulushi" ham asosiy indikator sifatida yuritiladi. O'zbekiston nodavlat maktabgacha ta'lim tizimida ham pedagoglar salohiyatini baholashda diplom bor-yo'qligi bilan cheklanmasdan, malaka, tajriba, muntazam kasbiy rivojlanish va amaliy kompetensiyalar alohida ko'rsatkich sifatida yuritilishi maqsadga muvofiq.

Beshinchi yondashuv – **yagona sifat standarti va nazorat mexanizmi.** Buyuk Britaniyada Early Years Foundation Stage – EYFS tizimi barcha erta yoshdagi ta'lim provayderlari bajarishi lozim bo'lgan majburiy standartlarni belgilaydi. Ushbu standart bolalarning o'rganishi va rivojlanishi, sog'lom va xavfsiz muhitda bo'lishi, maktabga tayyorgarligi, shuningdek, xodimlar malakasi bilan bog'liq talablarni o'z ichiga oladi [22]. Bu tajribadan olinadigan asosiy xulosa shuki, nodavlat tashkilot bo'lish ta'lim sifati bo'yicha erkinlik degani emas. Aksincha, xususiy yoki oilaviy shaklda faoliyat yurituvchi tashkilot ham yagona sifat mezonlari, xavfsizlik talablari va pedagogik natijalar bo'yicha baholanishi kerak.

Oltinchi yondashuv – **raqamli monitoring va ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv.** OECDning 2023-yilgi tahlillarida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida raqamlashtirish faqat bolalarga texnologiya o'rgatish emas, balki pedagoglar kompetensiyasini rivojlantirish, ota-onalar bilan aloqa, sifat monitoringi, inklyuzivlik va ma'lumotlar tizimini takomillashtirish vositasi sifatida ko'riladi [23]. Bu yondashuv nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun ham amaliy ahamiyatga ega: rahbar pedagog faoliyati, malaka oshirish, guruhdagi rivojlanish natijalari, ota-onalar fikri va ichki monitoring xulosalarini alohida-alohida emas, bitta boshqaruv bazasida tahlil qilishi kerak. Shunda qarorlar taxmin bilan emas, real ma'lumot asosida qabul qilinadi.

Klassik yondashuv		Zamonaviy yondashuv
Lavozimni saqlash va joriy ishni yuritish	Boshqaruv maqsadi	Ta'lim sifati va natijadorlikni oshirish
Diplom va stajga tayanish	Kadrlarni tanlash	Kompetensiyaga asoslangan tanlov
Davriy va umumiy baholash	Faoliyatni baholash	Indikatorlar asosidagi doimiy baholash
Kursga yuborish bilan cheklanish	Kasbiy rivojlantirish	Uzluksiz CPD, mentorlik va trening
Asosan maosh va intizom	Motivatsiya usuli	Moddiy va nomoddiy rag'bat uyg'unligi
Qog'ozbozlik va epizodik nazorat	Monitoring shakli	Raqamli tahlil va ichki monitoring
Barqaror, ammo sust rivojlanish	Kutiladigan natija	Sifat, raqobatbardoshlik va kadrlar barqarorligi

1.1-rasm: **Nodavlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishda klassik va zamonaviy yondashuvlarning qiyosiy tahlili**

Manba: O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni, “Pedagogning maqomi to‘g‘risida”gi Qonuni, OECD, ECDA Singapore, GOV.UK EYFS va Education Counts New Zealand materiallari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Yuqoridagi tajribalar shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan davlatlarda pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishning samarasi quyidagi aniq natijalarda ko‘rinadi: qamrov darajasi yuqori bo‘ladi, pedagog-yuklama nisbati tartibga solinadi, kasbiy rivojlanish individual reja asosida olib boriladi, malakali pedagoglar ulushi alohida indikator sifatida kuzatiladi, xususiy sektor ham yagona sifat standartlariga bo‘ysunadi va boshqaruv qarorlari raqamli monitoringga tayanadi. Demak, O‘zbekiston sharoitida nodavlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini oshirish uchun eng maqbul model – kompetensiyaviy boshqaruv, uzluksiz kasbiy rivojlanish, ichki monitoring, pedagog-yuklama muvozanati va raqamli tahlilni birlashtirgan integratsion ta’lim menejmenti modeli hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, nodavlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarish oddiy kadrlar hisobi emas, balki ta’lim sifati, bolalar rivojlanishi, ota-onalar ishonchi va tashkilotning moliyaviy barqarorligi bilan bog‘liq strategik menejment jarayonidir. O‘zbekistonda nodavlat maktabgacha ta’lim tashkilotlari sonining ortishi va qamrov darajasining kengayishi pedagog kadrlar salohiyatini tizimli boshqarishni dolzarb vazifaga aylantirmoqda [1].

Mavjud huquqiy hujjatlar pedagog maqomi, maktabgacha ta’lim sifati, uzluksiz kasbiy rivojlanish va nodavlat sektor faoliyatini tartibga solish uchun zarur asos yaratgan. Biroq amaliyotda pedagoglarni tanlash, ularning kompetensiyasini baholash, ichki metodik monitoring, mentorlik, motivatsiya va raqamli kadrlar tahlili yetarli darajada tizimlashmagan. Shu sababli nodavlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida kadrlar boshqaruvi faqat rahbarning tajribasiga emas, aniq indikatorlar va doimiy monitoringga tayanishi zarur .

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni tasdiqlaydiki, samarali natija kompetensiyaviy boshqaruv, pedagog-yuklama nisbatini tartibga solish, uzluksiz kasbiy rivojlanish, yagona sifat standarti va raqamli monitoring uyg‘unlashganda yuzaga keladi. Masalan, Singapurda pedagoglar uchun individual kasbiy rivojlanish yo‘l xaritasi, Buyuk Britaniyada EYFS standarti, Yangi Zelandiyada esa malakali pedagoglar ulushi alohida sifat indikatori sifatida yuritiladi .

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Shunday qilib, O'zbekiston sharoitida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun eng maqbul yo'l - pedagog kadrlar salohiyatini kompetensiyaviy baholash, uzluksiz kasbiy rivojlantirish, ichki mentorlik, motivatsion qo'llab-quvvatlash va raqamli monitoring asosida boshqarishdir. Bunday yondashuv pedagoglarning kasbiy o'sishini tezlashtiradi, kadrlar almashinuvini kamaytiradi, ta'lim-tarbiya jarayoni sifatini oshiradi va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining raqobatbardoshligini mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim. Press-reliz. 11.09.2025.
2. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi O'RQ–595-son Qonuni. 16.12.2019. (LEX.UZ)
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ–637-son Qonuni. 23.09.2020.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida"gi 802-son qarori. 22.12.2020.
5. O'zbekiston Respublikasining "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ–901-son Qonuni. 01.02.2024. (LEX.UZ)
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ–231-son qarori. 21.06.2024. (LEX.UZ)
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Maktabgacha va maktab ta'limi xodimlarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi 867-son qarori. 20.12.2024. (LEX.UZ)
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 913-son qarori. Nodavlat maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim tashkilotlariga litsenziya berish talablari va shartlarini takomillashtirish haqida. 30.12.2024.
9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "2025–2026-yillarda bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 83-son qarori. 12.02.2025.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim sifati va samaradorligini yanada oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF–152-son Farmoni. 30.09.2024. (LEX.UZ)
11. OECD. Education at a Glance 2024: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2024.
12. OECD Family Database. PF3.2: Enrolment in Childcare and Pre-school. OECD, 2025. (OECD)
13. Eurydice. Finland: Organisation of Centre-based Early Childhood Education and Care. European Commission, 2024.
14. Early Childhood Development Agency. Early Childhood CPD Roadmap. Singapore: ECDA. (ECDA)
15. Ministry of Social and Family Development. Launch of Updated Early Childhood Continuing Professional Development Roadmap. Singapore, 2023.
16. Early Childhood Development Agency. Continuing Professional Development: 20 Hours per Year Recommendation. Singapore: ECDA. (AskGov)
17. Education Counts. Annual ECE Census 2025: Fact Sheets. New Zealand Ministry of Education, 2025.
18. GOV.UK. Early Years Foundation Stage Statutory Framework. Department for Education, 2025.
19. OECD. Empowering Young Children in the Digital Age. Paris: OECD Publishing, 2023.
20. Bush T. Theories of Educational Leadership and Management. London: SAGE Publications, 2020.
21. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. New York: Teachers College Press, 2016.
22. Hargreaves A., Fullan M. Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. New York: Teachers College Press, 2012.
23. UNESCO. Global Education Monitoring Report: Technology in Education. Paris: UNESCO, 2023.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.